

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyomdatulajdonos.

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdijon fölül egy félhasábos peitsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	--

Előfizetési felhívás

a

„Magyar Izraelita“

hitfelekezeti érdekű hetilap 1867-iki második félévi folyamára.

Megjelenik az eddigihez hasonló tartalommal és alakban minden csütörtökön egy egész iven. Előfizetési feltételek, Pesten házhozhordással, vidéken postai szétküldéssel:

a július-szeptemberi évnegyedre 1 frt 50 kr.
a július-decemberi félévre 3 frt.

Előfizethetni alulírt kiadóhivatalban és minden postahivatalnál.

A „Magyar Izraelita“ kiadóhivatala.

Hitsorsosaink eddigi részvéte, bel- és külmunkatársaink mind sürűbb sorakozása, e mellett a hazai sajtó elismerő és buzdító nyilatkozatai kétségtelenné teszik, hogy ezen hitfelekezeti közlőny mulhatlan szükségét pótol.

Megfoghatlan is volna, hogy a magyar zsidó ma, midőn összes közügyei rendezés alá kerülnek, az e kérdéseket megvitató egyetlen magyar zsidó lap fenállása iránt közönyös legyen.

Az emancipatio kérdését nem is említve, napi rendre kerül legközelebb a községi élet, és az öszképvi-selet rendezése, s e czélből a congressus előkészítése; az iskolaiügy s legelől a seminarium kérdése, az iskolai pénzalap czélszerű hováfordítása, mindannyian sürgető elintézést követelnek; a zsidók társadalmi és művelődési érdekeinek gondos ápolása égetőbb ma mint valaha.

Bizton reméljük tehát, hogy hitsorsosaink, meg lévén győződve, hogy ezen mindnyájunkat élénken érdeklő ügyek irodalmi képviseltetésre szorulnak és sikeres elintézések csak beható megvitatás után várható: a zsidó közügy érdekében e hitfelekezeti közlőnyt szellemi közreműködés és terjesztés által támogatni el nem mulasztandják.

Pest, június közepén.

—z— A KK. és RR. 1843. december 20-diki kerületi ülésében történt, hogy azon indítvány, miszerint a megyékben, kellő qualificatiók mellett a zsidók is szavazati joggal birjanak, — megbukott.

„A zsidók emancipatiója is“ — mondá ekkor a szónokok egyike — „megpendített már, és meg fog pendítettni mindaddig, míg Jeriko falai le nem om-lanak“.

Vagy Jeriko falai nagyon erősek, vagy a magyarok trombitái nagyon rekedtek, de annyi áll, hogy a zsidók emancipatiója most, 24 évvel későbbben is ugyan-azon stadiumban van, mint volt ama kerületi ülés napján. Most is, mint akkor, a legujabb „zsidótörvény“ amaz 1840: XXIX. t. cz., melyről ugyancsak az 1843-iki országgyűlés egyik kerületi ülésében azt mondá egy szabadelvű követ, hogy az „még az ala-mizsna nevét sem érdemli, az alig több a gúnynál“.

Törvényes állásunk még ma is ugyanaz, a mi volt 1843-ban, és a mi a törvényhozás jogérzetét illeti, alig állíthatnók, hogy 1867-ben kedvezőbbben állanánk, mint 1843-ban. — Ha összehasonlítjuk a Karok és Rendek-nél 1843-ban esett nyilatkozatokat, azon se hideg se meleg modorral, melylyel jelenlegi képviselőházunk nagy „liberalis“ pártjai az országgyűlésileg agyonhallgatott zsidó ügyet, magánértekezleteiken amúgy titko-san eltemetik, — lehetlen meg nem győződnünk arról, hogy a magyar ember — mirabile dictu — még akkor is szabadelvűnek képzelte magát, ha a jogegyenlőségnek nem barátja!

Ám hallgassanak a törvényhozó urak az ország-házban, ott csak nekik magoknak van szavuk. De azt ne higgyék, hogy hallgatni fogunk mi is, hogy hallgatni fog Europa és a művelt világ, hogy hallgatni fog a történet és az utókor!

Ne ámítsák magokat azzal, hogy elhitethetik akár velünk, akár más valakivel, hogy az emancipatio újabb halogatásának más az oka, mint a nem akará s.

Ürügyben soha sem volt, és soha sem lesz hiány. A honosság és a vallásfelekezetek jogegyenlőségének kérdése között nincsen semmi természetes kapcsolat, és a kettőnek összekötése nem egyéb, mint az emancipatio elhalasztása végett — keresve keresett ürügy!

Avagy nem mondta e már 1843. februar 10-én, midőn Szerencsy személynök a zsidóknak a városi polgárjoggali felruházását a rendszeres emancipatio idejére kívánta halasztatni, — Szentkirályi Mór, hogy „tapasz-talás szerint mindenkor csak azon tárgyakat szoktuk a rendszeres munkálatok késő sorára halasztani, mi ket valóban nem akarunk?“

Az országgyűlés mostani eljárása új bizonyítványa e „tapasztalás“ igaz voltának, és azon meggyőződést érleli meg bennünk, hogy ha elébb utóbb mégis eman-cipaltatunk. azt nem a nemzet szabad akaratának, ha-

nem a korszellem kényszerítő hatalmának fogjuk köszönhetni. Ezt akarja e halogatásával elérni az országgyűlés?

Azt mondják, hogy az országgyűlés rövid időn ismét összeül, és mi kik századokig vártunk, megnyugvással fogunk várni még néhány hónapig. Ha mi ülnénk az országházban, és a képviselő urak várnának a polgári jogok megadására, mi nem tennék fel róluk ezt a megnyugvást. És megvalljuk, hogy ennek a megnyugvásnak egyetlen szikrája sincs meg bennünk, és pedig annyival kevésbé, miután úgy látjuk, hogy nemcsak az országgyűlés jelen magatartásában, de még az előbb tett határozott ígéretekben sincsen ügyünk gyors elintézésére nézve semmi biztosíték!

Avagy bizonyítsa be nekünk valaki, hogy az országra bármi kár háramolhatnék abból, ha a vallásfelekezetek egyenjogúsága ma kimondatnék, és két hónap múlva hozatnék egy általános, valamennyi hitfelekezetre kiterjedő honossági törvény?

Avagy nincs-e az országban külföldi protestáns és külföldi katolikus elég, és jutott e már valakinek eszébe a protestánsok és katolikusok polgári jogait felfüggeszteni addig, míg honossági törvényünk lesz?

Szüksége tehát a kormánytól, hogy 400,000 magyarhoni lakostól megtagadja a polgári jogot azért, mivel neki tetszett egy honossági törvényt még el nem készülni. — De a mi kormányunk — azt mondják — parlamentáris kormány; parlamentünk többsége pedig — mondják — szabadelvű; és így a többségből vett kormány „szabadelvű“ marad, akár emancipál akár nem.

A kormány csak az országgyűlésnek, csak a nemzetnek felelős, és mi nem vagyunk a „választó nemzet“ tagjai. A kormánytól tehát mit sem követelhetünk, de igenis követelünk a nemzettől és képviselőitől.

Követelünk tőle igazságot, követeljük az adott szó beváltását.

Hogy kormányok nem mindig teljesítik azt, a mit ígérnek, arra számos példát mutat fel a történet; de egy nemzetnek, egy parlamentnek ünnepélyes ígérte, ki merné meghazudtolni?

Az 1861-iki országgyűlés egyhangulag hozott határozatában ünnepélyesen megígérte, hogy a törvényhozásra képesített országgyűlés „első“ feladatának ismerendi a teljes polgári és politikai jogegyenlőséget az izraelitákra kiterjeszteni.

Nem volt ekkor szó, sem elnapolásról, sem honossági törvényről; „törvényhozásra képesített országgyűlés“ pedig van, sőt hozzá is lát vasuti törvényekhez és más efféléhez.

A lovagias magyar nemzet képviselőin áll most, ez ígérte beváltani, vagy róla megfelejtkezni, — vagy talán az utolsó ülésben ünnepélyesen kinyilatkoztatni, hogy az országgyűlés okvetlenül emancipál vala, ha el nem napoltatik, vagy ha a honossági törvényt a ministerium elkészítette volna.

Ha az ígérte beváltatik, mi leszünk megnyugtatta, ha pedig nem — ugy a képviselő urak vihetik magokkal haza azt a megnyugtató öntudatot, hogy „megfizették mindazt, a mivel tartoztak“.

a congressus ügyében szétbocsátott körlevelére tözszyökeres magyar hitközségekből, mint Aradról, Szegedről német válasz érkezett.

És csakugyan rendjén van-e, hogy az ilyen tözszyökeres hitközségek hivatalos nyelve még mindig német legyen?

Elemezzük a kérdést.

A magyar nyelv természetes és politikai jogainak érvényesítése körül a törvényhozás részéről nem egy tulhajtás történt, mely sok félreértés és visszavonás forrása lett. Azon időben a zsidó is azt hitte, hogy tartozik a hazának és magának azzal, hogy a magyar nemzetiséget a zsidók magyarosítása által gyarapítsa. Ez szülő oka az Izraelita magyar egyletnek, eredeti alakjában. Buzgóságunk félreértésekre adott alkalmat, intra et extra muros. Nemzsidó volt akárhány, ki megütöközött azon, hogy a zsidó miért nem marad meg zsidónak és miért akar magyar lenni. Még többen jó néven vették a buzgóságot, de hozzátették, hogy a zsidók magyarosodása föltétele is az emancipationnak. Tulbuzgó hitfeleink némelyike pedig másrészt annyira ment magyarító missiójában, hogy maga is méltatlannak vallá meg nem magyarosodott testvérét az egyenjogúságra.

Ezen felfogáson, hála Isten, tustünk itt is ott is. Az emancipationnak akármilyen feltételét, bármi szívesen elfogadható volna is, már csak azért, mert feltétel, megvetéssel és egyhangulag visszautasítandók. A magyar nemzetiség iránti háladatosságból — Isten tudja miért — sem olvadunk a magyar nemzetiségbe, hanem egyszerűen azért, mert a magyar az uralkodó nemzetiség és mert a nemes, vagy mindenesetre az aránylag legnemesebb (lásd 1867-ben Jassyt!) ellenállhatlanul magához vonz.

Ezen felfogással szemben mi nem hunyjuk be sze meinket a tények előtt. Kétségtelen, hogy e hazában még számos zsidó nem beszél magyarul, ellenben alig van, ki németül nem értene s ez ugy is marad, míg a zsidók társadalmi viszonyai nagyban meg nem változnak. De más a zsidó, mint kereskedő, és más, mint hitközségi tag. És ha megszavaztatnók mindazon zsidókat, kik kereskedelmi könyveiket még mindig németül viszik, hogy a hitközségi jegyzőkönyv s egyéb okmányok magyar, német, oláh vagy tót nyelven vezetessenek-e, nem kétkedünk, hogy a magyar nyelvre esik a hasonlíthatlanul nagy, hogy ne mondjuk közel egyhangu többség. Pedig csakugyan át nem látható, hogy az alternativa például Aradra nézve miért álljon csak így: magyar vagy német? és miért ne: magyar vagy oláh? Tiszteljük mi nyelv tekintetében is a községek autonómiaját, és ha Pozsony, Rohonez vagy Kismárton németül viszi hivatalos okmányait, ám legyen! és a pesti hitközséget is bizonyára ezen felfogás indította arra, hogy valamennyi községhez intézett körlevelének eredeti magyar szövege mellé németet is nyomtatott, — de azért nem várhatta, hogy Arad, Szeged és hasonló községek Pestnek németül válaszoljon.

Elvégre a zsidónak innen-onnan arra is kell gondolnia, hogy a megyei képviselő, a városi tanács tagja lehessen, és ha e testületekben a magyar nyelvel él, csak a hitközségi ügyvitelben használja a németet?

L a p s z e m l e.

Az „1848“ a következő cikket hozza.

„A mult héten felszólaltunk a mellett, hogy az országgyűlés még berekesztése vagy elnapolása előtt igtassa törvénybe a zsidók egyenjogusítását.

A hitközségek hivatalos nyelve.

(y.) Feltűnt — s itt a legenyhébb kifejezést használjuk — mondjuk, feltűnt, hogy a pesti hitközségnek

Azóta Somssich Pél úr e tárgyat a Deák-körben felemeltvén, Lónyay úr azt felelte, hogy az országgyűlés nemsokára el fogván napoltatni, ez most még nem történhetik, de a mint alkalmasint Julius végén ismét összeül, a választási jog kiterjesztéséről és a honosításról egyszerre fog a kormány törvényjavaslatot terjeszteni a ház elé.

Három dolog nem tetszik nekünk e feleletben.

Először: az ügynek halogatása. Van-e e halogatásban része zsidó polgártársaink azon türelmes, önmegtagadó magatartásának, melyet lehetetlen el nem ismernünk, látván, hogy semmi oly eszközhöz, még a kérvényezés legszolidabb eszközhöz sem nyulnak, melylyel a közvélemény a törvényhozásra pressiót gyakorolhat, nem tudjuk; de szerintünk zsidó polgártársaink ezen eljárása, melylyel saját ügyöket kizárólag a népképviselő gondoskodására bizzák, inkább a halogatás ellen szól, mint mellette. Nem jó azokat, kiknek valami kívánni valójuk van, azon meggyőződésre juttatni, hogy jogos kívánatuk csak akkor teljesíthető, ha azokat nagy hangon, türelmetlenül sürgetik. Ez ügy annyira meg van érve, hogy, ha nem hozatik — felesleges gondoskodásból — más, tőle külön ügyekkel kapcsolatosba, könnyen meg lesz oldható akár egy fél ülésében a képviselőháznak. S ha bármennyire sietnek is haza képviselő urak magánügyeik ellátására, az a pár óra, melyet e kérdés miatt a ház padjain le kellene ülnök, nem tesz nagy különbséget; s ily csekély áldozatot négyszázezer ember kielégítése csak megérdemel.

Nem oszthatjuk másodszor a kormány nézetét abban, ha az egyenjogúsítást megvalósultnak találja a politikai jogok kiterjesztése által.

A törvény előtti egyenlőség elve már el van ismervé, de az egyenjogúsítás nem lesz teljes, ha csak a politikai jogokat adjuk meg a zsidóknak. Mert az egyenjogúsítás megszűnt valószínűleg az eszméknek lejártak napjai. — „Shylokot még az keseríté el hogy Mózes vallása üldöztetik, s a két kőtábla sárral dobáltatik; a mai zsidó nemcsak vallási, nemcsak politikai, hanem társadalmi egyenjogúsítást is követel. A társadalmi élet naponként nyer intensívitásában, s viszonyai nagy, elhatározó befolyással vannak minden nép politikai életére. De a társadalmi életnek alapja, forrása, összetartó kapcsa a család. Az egyenjogúsítás sohasem lesz teljes, a hozzákötött remények mindaddig remények fognak maradni, míg zsidó és keresztény minden téren s így a családban is, nem egyesülhet egymással. Ez a legszembetűnőbb frigy, mely ember és ember közt létezhetik, s azért csak az oly egyesülés lehet valódi és gyümölcsöző, mely e térről indul ki. S azért az egyenjogúsításnak kiegészítő része, hogy a törvény kimondja, miszerint keresztény és zsidó ezen túl minden akadály nélkül köthet egymással házasságot.

De a mily szoros összefüggésben áll a polgári házasság törvénybe foglalása a zsidók egyenjogúsításával; — annyira nem tudjuk fölfedezni azon összefüggést, mely e közt s egy honosítási törvény közt létezzék.

„Ha a zsidókat emancipáljuk, tömegestől fognak hazánkba tolni azon, velünk szomszéd tartományokból, hol kevesebb jogokkal bírnak: — Magyarországból Palaestina lesz!“ — Ez volt a conservatívoknál divatos feljajdulás, midőn néhány évtized előtt a zsidók ügye utólszor tárgyalatott országgyűlésünkön.

Ez azt teszi, hogy az egész világ zsidósága hazánkba fog költözni, s mind megesz bennünket.

Nem osztjuk e gastronomikus aggodalmat.

A történelem mutatja, hogy a zsidók, ha egyszer-másszor egy országból másba vándoroltak, ezt mindig csak a végszükség szorongató körülményei közt tették. S a jelenben Anglia-, Francia- s más országok rég megadták a zsidóknak az egyenjogúsítást, s mi mégis mitsom tudunk egy zsidó népvándorlásról, mitsom hallattunk e nemzetek felfalatasáról, — miknek rémképeivel áldodik a nem akarók ürügyhajhászó serege. —

Voltak akkor, s tán lesznek most is, kik az egyenjogúsítás által Pestet Jernzsálemmé látják válni lázas aggodalmukban; — de komolyan gondolkozó ember nem táplálhatja többé ez aggodalmat.

Egy honosítási törvény hozatala talán több időt kíván meg, mint mennyire az országgyűlés mostani ülésezése szabva van, — de a politikai jogok kiterjesztésének s a polgári házasságnak, szóval: a teljes egyenjogúsításnak törvénybe foglalása azt a csekély időt, melybe kerül, bizony modéremelné.

Nem vagyunk túlzók, s nem helyezünk valami nagy súlyt magára azon körülményre, hogy hat héttel előbb vagy utóbb fog-e az egyenjogúsítás kimondatni. Zsidó polgártársaink sem fognak nyugtalankodni, s fognak még annyi hétig várni az igazságra, a hány századig hiába sóvárogtak utána.

De ezen eljárás bizonyos szellemet látszik elárulni, mely ha egyéb téreken is uralkodóvá lesz a kormányban, baljóslatu következményeket szülhet. Ez azon táblabíró politika, melyet az 1848. év eltemetett: ez a schmerlingi „várhatunk“, — ez a római „non possumus“ politikája, melyet a költő oly jellemzően fejez ki magyarul: Ejh, ráérünk arra még.“

De üzheti-e e politikát azon kormány, mely az 1848 alapján áll?“

A szerkesztőség megjegyzése.

Az „1848“ itt közölt cikkéből a legtisztább vizü szabadelvűség sugárzik ki; s a benne kifejtett eszmék iránya és tartalma őszinte megelégedéssel tölté el szívünket. Annál inkább fájjaljuk hát, hogy cikkirő a zsidók egyenjogúsítását némileg összezavarta egy másik kérdéssel, mely azzal semmi néven nevezhető összefüggésben nem áll; s ez a „vegyes házasságok“ kérdése. Tájékozatlanság vagy bizonyos közkegyen forgó jelszavakhoz szokottság lehetett oka, hogy cikkirő e tekintetben úgyszólván „elsiette“ a valót.

Kedves szolgálatot vélünk tehetni mind a jószándéku cikkirőnek mind az olvasó közönségnek, midőn egyik kíváncsi hitorszosunk e tárgyra vonatkozó véleményét ide lefordítjuk mellé annak idején (1866 november) a „Pester Lloyd“ hasábjain s később önálló füzetben is megjelent. „Már az 1848-ki országgyűlési javaslat, és később 1849-ben a s z e g e d i határozat is — így ír az idézett zsidó tekintély — az egyenjogúsítást kimondó törvény keretébe kívánta volna foglalni a zsidók és keresztények közötti vegyes házasság megengedését, és nem kerülte ki figyelmünket, hogy némelyek még ma is az egyenjogúsításnak részét, sőt némileg egyik föltételét látják benne.

A mi álláspontunk e kérdést illetőleg igen egyszerű.

Egy magyar állam törvény. I. Lajos királynak egy törvénye volt, mely a keresztények és zsidók közötti vegyes házasságot megtiltotta; tehát csak a magyar állam törvényhozása egyedül van hivatva e tilalom felfüggesztésére is; és a zsidók, ép úgy mint elő a tilalmat, nem fogják gátolhatni sem.

Ha tehát az országgyűlés nem akarja ránk erőszakolni a vegyes házasságot, mint Kálmán király tette, ki az ismaelitáknak megtiltotta mást venni nőül, mint keresztény leányokat, és leányaikat máshoz férjhez adni mint keresztényekhez, úgy a vegyes házasságnak az egyenjogúsítással való összekapcsolása minden alap nélküli ürügyhajhászás az emancipáció elhalogatására!“ (A bevándorlási törvénnyel való egybekapcsolása sem egyéb!

Külföldi szemle.

(s.) Évek előtt a szent Rómában gyermekrablás történt. A gyermek zsidó volt, — neve Mortara, — a tettesek kath. papok. A tett Isten előtt csak kedves lehetett (!) mert hisz egyuttal egy kárhozott hitetlen lelket nyertek meg az egyedül üdvözítő egyháznak, — és az

Isten helytartója e földön csakugyan helyeslé e tettet, és a fiatal zsidó fiu a Vatikán legkiválóbb gondjaiban részesült. Nem egy ország, de egész Európa közvéleménye felzudult oly hallatlan merényleten, nem csupán a vallásszabadság ellen, — mi a hívő Rómában ugy sem talált soha hívőkre — de maga a személyes szabadság ellen is; de a pápa rendületlen maradt és a szegény szülőktől erőszakkal elorzott zsidómagzat a pápai kegy és a meggyőződésből (?) felvett keresztény hitmalasztjaiban növekedék nagyra. Évek multanak e felett és gyors rohamu nagyszerű világesemények kiszoríták az emlékezetből a kis fiut és a vele és szülein elkövetett nagy gyalázatot. A pápai hatalom ezen pyrrhusi győzelme aligha füzendett új diadaljeleket Sz.-Péter trónusa körül, s kétségkívül üdvösebb rá nézve fel nem zaklatni ama korunkban valóban példátlan eset emlékezetét.

De IX. Pius pápa jónak látta egy nyilvános szózatában az egyik kolostorban nevedő fiatal Mortárához, ismét felverni a mult emlékeit. Közöljük hű fordításban e szózatot, mint mindenestre érdekes enunciatióját a papának oly tett felett, mit a művelt világ kárhoztatott. „Kedves fiam! Drága vagy előttem, mert nagy áron szereztelek meg Jézus Krisztusnak. Váltásdíjad, fiam, vajmi nagy volt! Miattad nagy vihar zudult fel ellenem és a szent apostoli szék ellen. Kormányok, nagy hatalmak és újságírók, mert ezek is korunk hatalmasai, háborut izentek nekem. Királyok álltanak a harc élére és ministereik által azután ostrom alá fogtak diplomatiái jegyzékeikkel. És mindez miattad, kedves fiam. — Hallgatással mellőzem a királyokat, és csak azon rágalmakat és keserőségeket említem fel, miket egyesek és magánosok szórtak ellenem, mert Urunk Istenünk téged, fiam, a hit malasztjaival felvilágosított, és kiragadott a halál árnyából, hol még a tiéd s nylenek. — De különösen azon vádat emelték ellenem üldözéseik ürügyeül, hogy szüleid irányában követtem volna el nagy igaztalanságot, midőn a kereszténységben újjá születni és ama tanokban nevedni engedtelek, melyeket Isten kegyelméből nyertél. — De rajtam, a hívők atyján, senki sem könyörül, kinek Lengyelhonban ezreket rabol gyermekei közül a schisma. Népek és kormányok hallgatnak, midőn én jajveszéklek Krisztus nyája e részének szerencsétlensége fölött, melybe

világos nappal latrok orozva törnek be; nem készül senki, hogy segítségére siessen a szorongatott atya és gyermekeinek.“

A pápa nem elégedett be az ősi vallást szakítani ki a gyermek kebléből, a gyermeki kegyeletet szülői iránt is ki kellett még tépni, őket a „halál árnyaiban s nyilóknek“ nevezni, kik legfeljebb szánalmat érdemelnek. De erre nézve emlékezetébe hívnók a pápának eme halálárnyas vallásnak csak egy elvét, mely így szól: „Neophiták előtt ne becsméreld rokonaik ősi hitét“; emlékezetébe hívnók a csak most történt mondhatni dicső tettet smyrnai hitrokonainknak, mely szülő tanúsága ama szellemnek, mely a judaismust áthatja meg azok irányában is, kik véres betűkkel szokták feljegyezni barátságuk jeleit iránta.

Ismeretes dolog, hogy keleten a zsidóság a muhamedanismusnál sokkal kevesebb üldöztetéseknek van kitéve, mint a kereszténységnek. Layard, a mostani angol kormány egyik kitűnő tagja, csak nemrég mondá nyíltan a parlamentben, hogy keleten a félhold türelmesebb, mint a kereszt.

A még most is dühöngő cretai felkelésben a török katonák vad rakoncátlanságaik közt a legnagyobb kegyetlenséggel pusztítanak el mindent, mi a lázongók tulajdona. Vetéseiket széttiporják, tűzhelyeiket elpusztítják, templomaikat kirabolják és szétdujják, azok rangjait és szent edényeit pedig gazdag hadi zsákmányul tömegesen Heraklionba viszik, hogy ott áruba bocsássák. A smyrnai zsidó hitközség ezekből többet megvásárolván, azt ajándékba a smyrnai érseknek küldé egy ajánló levél kíséretében, melynek egyik helye így hangzik: „Mi zsidók érezzük — mint alig más nemzet — ama fájdalom keserűségét, melyet itt a keresztényeknek okoztak. Hisz évszázadok óta megfertőzik szentélyeinket, feldujják templomainkat és pusztítják áhitatunk helyeit, hol vigaszt és segílyt kerestünk mennyei atyánknál. Saját szenvedéseink megérteni és érzeni tanítanak más hitfelekezetek szenvedéseit. Mi tapasztaltuk fájdalmasan minden népek között legelőször, mennyire tiporják lábbal az embertárs iránti szeretetet. Mi hivatva érezzük tehát magunkat ez által mindenekelőtt embertársaink iránti szeretetünk és vallástürelmünk jelét és a humanismus iránti tiszteletünknek kifejezését adni e csekély adomány által is.“

T A R C Z A.

Vonások a héber költészet jellemképéből.

Ha a költészettről szólunk általában, akkor szellemünk oly irodalmi ágra vonatkozik, melynek termékei kiemelnek bennünket a köznapi gondolkodásmód és eszmemenet megszóktt köréből, a képzelem röppentyűivel fel az eszményiek országába. De ha különösen a héberek költészete képezi tárgyunkat, ugy egy oly nép érzelmnyelvével foglalkozunk, mely az ideált reál alapra fekteté és viszont a valóság körét eszményi háttérrel látta el. —

Egy eszme az mely valamint politikai és magán-, valamint vallási és erkölcsi, ugy érzelmi és értelmi életének központját képezi, mely tehát áthatja minden phasisát az ész és phantasia alkotta műveiknek. — Költészetük tárgyát és kiindulási pontját is tehát e központ körül kell keresnünk, — és meg is fogjuk találni, ha kutató szellemünk az „egy Isten eszme magaslataig emelkedik fel. — Ez lelke költészeti műveiknek ;

és mivel ezen eszme, mint magától értetik, bölcsészeti fontosságú oldalán kívül még költészeti ideál oldallal is bír, könnyen felfoghatjuk, hogy amaz időből származott irodalmi emlékei, melyben az isteneszme még eredeti épségében állott fenn, legnagyobb részt költészeti. — És mi természetesebb annál, hogy legelső dadogása az ily érzelmnyelvnek, már dicsőíté azt, kit mindig szem előtt tartta, ki mindig képzelme előtt lebegett, kit mindenütt és mindenben jelenlévőnek hitt? Ne csodáljuk tehát, hogy a talmud bölcssei, Á d á m o t, az első embert, állíták legelső hymnusköltőnek, midőn így vélekednek: ¹⁾

„Dávid király szerkeszté a zsoltárgyűjteményt tiz előde költeményeiből, s ezen elődei: Ádám, Malkizedek, Ábrahám, Mózsos stb.“ A héber költő, ha imád, Istenét imádjá; ha sovárog és lelke borong, Istenét keresi az élet sivatagjaiban; ha a próphéta népét inti, Isten nevében teszi azt, és a magánélet akár-

¹⁾ „Baba bathra“ 13. 6.

mely mozzanatának a mindenütt jelenlevő szolgál alapul és támaszpontul.

E szellemen főfokra hágott költészetük akkor, midőn politikai és vallási életük érte el fényének és virágzásának tetőpontját, és ez vala a halandók legbőleesebbike, Salamon király uralkodási korszakában. Politikai összeköttetésben állott akkor a zsidó állam a főhatalmak legtöbbjeivel, a büszke Phoenicia és a boldog Sába a szellemi fény és anyagi pompájában áradozó héber király trónjához zarándokolt; vallási életét pedig a templom építése tette felülmulthatlanul dicsővé; a költészetet maga az uralkodó művelte és ápolá hévvel; ő érté a cedrus halk susogását, az állatok titokteljes beszédét²⁾ s a lelketlen lények néma dicsénekét; ő a sz.-írásbeli történet³⁾ tanúsítása szerint 3000 példabeszéd és 1005 ének szerzője vala; midőn leviták dallamos énekeit viszhangoztatták, a szentély falai. Ez vala a héber költészet a r a n y k o r a, ekkor éré el bámulatos magasztosságát és tökélyét.

De a fény Zion ormairól csakhamar lehanyatlott. Mindedig az eszmény országában reál valóság után sohajtozott a zsidó költő de örvendett és rivalgott is mély tisztelgettel eszménye előtt⁴⁾ „lelki elégtűtség párosulva mély komolysággal vonult keresztül érzelmeinek sentimentalis kifejezésén, melyet Istenénk imádása tartott összefüggésben, De később Jeremiás próphétát látjuk Zion romjain búsongva ülni, nem ideálért búsult ő, nem eszmény csikart ki fájdalomkönyvet jós szellemtől szikrázó szeméből, „ő volt a férfi ki látá a n y o m o r t“⁵⁾, ki látá mostoha helyzetét népének és ki részt vett siralmaiban. Jeruzsalem romjai tehát mintegy válpontul tekintendők két irodalmi korszak közt, melyek elsejét: a z i s t e n b e n i ö r ö m, másikat pedig, melyet Jeremiás nyit meg Echájával, a z I s t e n h e z f o r d u l o k e s e r g é s jellemez. Ezen időpont után találkozunk oly költeményekkel, melyet minden betűje egy elnyomott nép mély sóhaját képviseli; a szenvedők szeméből kicsikart könnyek képezik azon tápnedvet, mely a költemények szervezetén átvonulva azok lételemet teszi és őket összefüggésben tartja. „Isten segits“ ez képezi központját; „Mikor lesz szenvedéseim vége ez örökké ismétlődő refraine; „Uram, Uram, mért állsz oly távol, miért nem vagy jelen inség idején?“⁶⁾ ez képezi alap követ; „Uram, Uram mért hagyál el engem, miért vannak jaj szavaim oly távol segélyedtől?“⁷⁾ ez alapszine ama komor festménynek melyet a zsidó költészet nyujt élénk Jeremiás nyomán. E szempontból Izrael egy szenvedő aggot képvisel, ki fényes multtal dicselkedik, de kit a jelen sorvasztó szenvedései földre sujtának ugyan, de meg nem törhetőnek, mert mindig sz. írására támaszkodva jós szemmel néz a jövő tükrébe, melyben igazolva látja, dicső multját:

„Il est un peuple au coup' airain
Dispersé de l' Euphrat au Rhin
Toute sa vie est dans un livre
Toujours courbé toujours debout
Bravante la haine et le degout
Il ne meurt que pour mieux revivre.“

(Alexandre Weil.)

A rabbinusok sulya nem nyomható le a zsidó nép lelkét, sőt inkább a lesujtottak szelleme ismét mindig felsőbb régiókban kapkodott támpont után, vigasztalást, mint valaha kiindulási pontot, az eszményi világban kereso és lolt is. — Már egyiptomi szolgaságukban lealázva a zsarnokság bitor parancszoval által, lesujtva elleneik ombertelen bánásmódja által — „És Izrael fiaí fohászokódnak és esengésük a mindenható felé irányula“; és így sohajtoznak Babylonban, így a görög járom alatt, így Rómától nyugözve, és épen így akkor is, midőn a hi

és emberszeretet nevében máglyák gyújtattak, hol a vakbuzgóság tüzzel akará kiirtani meggyözödéseiket, valláselveiket és hagyományaikat. Így az örök végzet kútfejéhez, az istenséghez irányulván, gondolkodásuk és eszmemonetük mindig a gondviselés átláthatlan határozatai felé vezéreltetve, akaratlanul az Isten végzéseikhez kérdőleg fordultak, nem mintha kérdőre akarnák vonni azt, ki mihelyt szól, megtörténik, parancsol és elő áll“⁸⁾, hanem mint ártatlan gyermekek át nem látván atyjuk büntetése okait, elkesergik szívük bősőbb fájalmát, mely legmagasabb fokra emeltetik azon körülmény által, hogy a siránkozó kiseded nem ismeri okát szülője fenytésének. — Ha ez oldalát vesszük tekintetbe, ismét örökké ismétlődik o fohász „Istenem! Téged kereslek folytonosan, utánad eped lelkem, eseng testem ezen száraz sivatag országban!“⁹⁾

Innét van, hogy ezen szent nyelv (leschon hakkodesch) költészete a szenteltség színezetét viseli. A héberokról állítható, hogy nem bírtak világi irodalommal, nem olyan művekkel, melyek csak szórakoztatásra és mulattatásra szánvák. — Látszik, hogy Isten kifolyásának és kiáramlásának tartották azon nyelvet, melyet mint szentet tiszteltek, melyen a mindenhatót dicsőíték és annak hatalmas csodatetteit magasztalák; azért kevésbé szent czélokra, költött elbeszélésekre vagy egyéb profan tartalmu előadásra való felhasználás által aljasítani nem engedék. A régi héber költészet azért nem bír epikai költeménynyel, mely fényt derítene az irodalom legelső korszakára. Ünnepléses komolyság lengi át minden szent iratát, mint oly nép hez illik, melyet a gondviselés azon hivatással bizott meg, hogy az isteni igazságot o világon terjeszso.

Úgy látszik, mintha soha sem derítette volna mosoly egy héb. költő arcát, mintha soha sem villant volna fel agyában egy kisebbszerü gondolat, mely őt eltávolíthatná a minden igazság kútfejtől.

Igen jellemző a héb. költészetre nézve annak gyermekies naivsága és sancta simplicitása, mi arra mutat, hogy az emberiség bölcsői éneke o nyelven volt eldalolva.

„A héber költészet“ — ugymond Herder —¹⁰⁾ a világ felvilágosodásának hajnala volt. Tükrét találjuk benne a leg egyszerűbb felvilágosodásnak, az emberi lélek leg egyszerűbb képzelméit és kifejlődését ismerjük meg általa. Ha az ember nem is hajlandó elhinni esodaszerü tartalmát, de természeti nyelvének hitelt kell adnia, mert átérzi azt egészen. — A dolgok legelső felfogását kedvelteti meg vele, mert tanulságot vonhat belőle. Szeme elé tartja a héber költ. az érzékek legősibb logikáját, a leg egyszerűbb analitikát és orkölestant, röviden: az emberi szellem legrégibb történetét. — Ezért képei is előlulják primitiv és természetszerü álláspontját. Ha ez oldalról összehasonlítjuk a törzsrokon különösen as arab költészzettel, akkor azonnal szemünkbe fog tűnni, hogy hasonlatokban és képekben nem oly túlságosan dús. Az arab költő alig követhető európai eszmemonetü ember által metaphorjai mélységo és túlesigázottsága s képzelmének tűzességo miatt; — a héber költészet egyszerű a maga nagyszerűségében; könnyü felfoghatóságu, mint oly előadáshoz illik, mely a tudatlan emberiség felvilágosítására van szánva, magasztos és fennsleges igénytelen kifejezés moájd mellett. Blair Hugó¹¹⁾ nagy merészséget tulajdonit ugyan a zsidó költészetben használt képeknek és hasonlatoknak. De hogy B. saját szavaival éljünk: „hogy ezen képeknek kolló becset méltathassuk, magunkat a monyiro csak lehet Zsidóországba kell helyeznünk.“ Ha pedig ezt szellemünkben megteszszük és a zsidó költészetképeket egybevetjük nem csak a nyugati poesissel, hanem a keletivel is, úgy belátandjuk, mikép azon dagályos szópipere, melyet épen a messzeágazó és merész képek idéznek elő, a héber poesiben mindig kerültettek; a költő leg-

²⁾ I. Király könyve 5. fej. 13. v. — ³⁾ II. v. — ⁴⁾ Zsolt. 2. fej. 11. v. — ⁵⁾ Echa 3. fej. 1. v.

⁶⁾ Zsolt. 10. fej. v. ⁷⁾ Ugyanott 22 fej. 1. v.

⁸⁾ II. Mózs. 2. fej. 23. v. — ⁹⁾ Zsolt. 30 f. v.

¹⁰⁾ Ugyanott 63. fej. 2. v. — ¹¹⁾ V. ö. Dr. Russel Palaestina, angolból ford. Dr. Dieymann I. 117. l. Lipesa 1836.

egyszerűbb modorban nyújtja elénk igazságait, panaszát, vagy szíve egyéb hullámzásait; innét a körmondatok rövidsége és mintegy kimért egyszerűsége (paralollismus). Csak a természet képezi azon kiapadhatlan forrást, melyből meríti szépségeinek elemét. Fellegekbe látjuk borulni az eget, és egy végtelen zivatart támadni borzasztó rémjéivel; fekete és komor képek vonulnak át lelkünkön; „Jehovah, úgy szóla, hogy fellegek közt akar lakozni“¹²⁾; sötét vihar huzódik a tenger felé, az Úr dörög a pusztaságban, hol a sakál vonítása rémit; a Szinai dörgeése és a harsonahangok szétzúznak minden oda közeledőt; a pusztasivatag, a fennsleges tengor, a csillagos ég magasztossága ezek azon hasonképek, melyekkel legszívesebben foglalkozik a költészet. Az állatország borzadalmait is, leviathant, pusztító sásrajokat, egyiptusi csapásokat stb. is fel szokta használni, hogy csodálatos eszméit annál kézzelfoghatóbbakká tehesse. — Hol azonban a zajongó szív vészos orkánjai kidühdtek, ott Kidron patak csörgedező arany csoppei és a lassan folydogaló Séloach vize s a Libanon magas cedrusai és elragadó báju berkei fogadnak elbájoló közelükbe.

Ezek a héb. költészet főbb jellemvonásai. De megjegyezzük, hogy itt különösen a bibliai vagyis az óhéber költészet korszakát kellett főképp zsinormértékül felvonnunk; mert az ő szelleme az, melyet örökségkép vettek mindazon héberek, kiknek szellemébe isteni szikra szállott és kiknek a természet lantot helyezett kezükbe. E jellem vonul által még a legújabb idő héber költészeti termékein is, ez képezi azon alapot, melyre a héber múzsa emelte művei legdícsőbbjeit. Ezen szellem lelkesíti ama prophetai lángészét:

„Mely megtámasztá az ingadozók térdjeit, és erősíté a tétovázók lelkeit.“

Goldzieher Ignác.

K ö n y v é s z e t .

Megjelent „Legújabb Dalkosorú“ hetven magyar és hetven német új gyermekdal tanodák családi körök és óvodák számára. Szerző Kohányi Sámuel, a pesti nyilvános izraelita óvodának vezetője és zenetanár az országos Óvóképezdében. A magas tanodai hatóságtól ajánlott két száz magyar és német gyermekdal szerzője.

Azok, kik a népiskolákban énektanítással foglalkoznak, okvetlen ismerni fogják már Kohányi úr régibb, tanhatóságilag ajánlott dalait, mert jó ideig az ő dalain kívül mások alig álltak rendelkezésre. S midőn még mások is kezdék a zeneirodalom ezen ágát gyarapítani, a Kohányiféle dalok (ezelőtt Kohn név alatt) legkevésbé sem vesztettek érdekük és becsükből.

Legújabban 70 magyar és 70 német dallal kedveskedett K. úr az ifjuságnak, melyekben az óvodától kezdve a legfelsőbb elemi osztályig mindenik feltalálja azt, mi neki való és életkorának megfelelő. Ezen dalok újólag bizonyítják, hogy K. úr nem csak gyakorolt zeneszerző, hanem egyszersmind tapasztalt és jeles tanító is.

Jól ismervén az elemi iskolában való éneklésnek czélját, mely különösen az izraelita tanodákban, hol a három nyelv úgy is túlerheli hazánkbeli tanítóit, nem lehet az, hogy a tanoncok a zene címéletében való jártasságra szert tegyenek, hanem hogy oszközül szolgáljon a gyermeki kedély felvidítésára s huzamosb elmefeszítő tanítás okozta lankasztott figyelem helyreállítására. Tudván ezt, Kohányi úr nem annyira a művészség felesigázott követeléseinek, mi az énektanítást megnehezíti, mint az említett iskolai igényeknek igyekezett eleget tenni.

Gyermekeink számára, kik nagyobbreszt nem a hangjegyekből, hanem hallás után tanulják meg a darabokat csak könnyű s egyszerű dallamok kívántatnak. Ezen mellözhetlen kellékek mellett K. dalainak kollemesen hangzó intervallok, természet-

szorú fordulatok, a gyermeki kedélyt leginkább érdeklő eleven-ség s vidorság, és mindenek fölött a nemzeti alaphang, mely majdnem valamennyi dallamait átlengei, képezik ama jellemző tulajdonságait, melyeknél fogva Magyarország minden hitfelekezeti tanodáiban éneklük. (A budai r. áltanodában, a pesti kath. apácák-képezdében, az országos óvóképezdében a főváros valamennyi izr. nyilv. nos és magán intézetekben sat.)

Ajánljuk még e szép dalokat azon derék családanyák figyelmébe, kik gyermekeik nevelésében lelük örömeiket; mert az ártatlan kisededeknek aligha létezik kedvesebb és hasznosabb foglalkozás a szép gyermekdalok élénkítésénél.

K i s h a l m i .

P e s t .

Mult számunkban jelentettük, hogy dr. Kohn hitszónok beszédét közölni fogjuk. Hely szüke miatt a beszéd ama részét adjuk, mely hitsorsósainkat közelebről érdeklü.

A bevezetésben a szónok ezen országos ünnepély általános fontosságáról s jelentőségéről szólott, kiindulván a Midrás téletéből „Senki se tegyen maga koronát a fejére, hanem mások tegyék azt“, királyunk megkoronáztatásának sajátosságos jellegét abban találta, hogy általa király megkoronáztatott népe által s ugyan ezen nép legforóbb óhajta megkoronáztatott királya által. Valamint a király, kinek ténylegesen a korona csak úgy volt kezében, mint a hatalom, a koronát a nemzet kezéből kérte s elfogadta; ugy a nemzet sem kísérte meg sokáig nélkülözött kincsét, ősi alkotmányát erőszakkal visszakövetelni, hanem egy bölcserfiu igénytelen vezényletében bizott, kinek zászlaja békés olajág vala; s királya saját koronáztatása által a nemzet legforóbb óhajta is koronázta. Ezek után áttért a t. szónok a szónoklat második részére, mely politikai színezettel bír s a művelt zsidóság óhajait és nézeteit híven tükrözi vissza.

„Mindedig ezen nemzeti ünnepélyt tiszta nemzeti szempontból tekintettük; épen úgy jártunk el midőn alkotmányunk visszaállítását az Úr e házában ünnepeltük. Akkor e szószeiken azt mondottuk: más érzet ne tápláljon most keblünk mint az öröms a hála mennyei érzetét; el tehát minden önző érzettel, el! alacsony szükkeblüséggel, el! még azzal is, hogy mint izraelita vallásu magyarok még különállást foglalunk el, mit oly anynyira fájlalunk, mire nézve a boldog jelen anynyi szép reményt és várakozást költ fel keblünkben, el most ezzel is *וּבְשִׂתְהֵינוּ אֵל יִתְעַרֵב זֶר* „tisza örömiünkbe ne vegyüljön semmi idegen! Akkor így szólottunk, s ohajtottuk, forrón óhajtottuk volna, hogy most is így szólhassunk, hogy ezen ünnepélyt is csupán mint Magyarország gyermekei ülhetjük volna meg, nem tekintvén azt, hogy hazánkknak izraelita vallásu fiai vagyunk; de ez alkalommal azt nem tehetjük.

Nem örömet, sőt mély fájdalommal hoztuk fel önmagunk a magyar s az izraelita magyar közti megkülönböztetést, mit mi el nem ismerünk, el nem ismerhetünk; de ez alkalommal róla nem hallgathatunk, mert tényleges körülményekkel, bár kényszerítve is, de férfiasan szembe kell szlálalunk; mert ha hallgatnánk róla azon különös jelentőséget is elhallgatnók, melylyel ezen történeti esemény reánk nézve bír. S így, bár jól tudom, hogy fris és vérző sebet érintek nyilvan s ünnepélyesen kimondom itt az Úr oltára előtt hogy nekünk, kedves hitsorsosim! még külön okunk vagyunk, hogy különös áhitattal üljük meg ezen országos ünnepélyt.

¹²⁾ Geist der ebraischen Poesie I. k. 1. beazólgetés.

¹³⁾ Lectures on composition II. k. 35. lezke.

¹⁴⁾ I. Királyok k. 8. f. 22. v.

Azon szép reményeink, melyeket alkotmányunk visszaállítása felkeltett keblünkben, nem hiúsultak ugyan meg, de nem is teljesültek; várakozásaink ugyan nem csaltak, de a jelen mind eddig nem felel meg nekünk. Mi vádat nem hozunk fel senki ellen sem; ez igazságtalan volna. Nem a nemzet, hanem a körülmények voltak mindeddig mostohák irányunkban; fontosb ügyek a mi ügyünket egyelőre háttérbe szorították. Mondjuk, nem vádolunk senkit sem! de a ténnyel meg kell állapítanunk, ha csak azért is, hogy ezen ünnepély jelentőségét jobban lássuk át, hogy reményeink és várakozásaink, tán mivel nem teljesülhettek, elég hogy eddig nem teljesültek. Igaz, hogy nemzetünk már egyszer képviselői és nem rég hazánk legnagyobb fia által kimondotta az egyenjogúság isteni elvét; de igaz az is, hogy kedvezőtlen körülmények ezen ígéret teljesítését mindeddig meggátolták. Azonban most, miután nemzetünk reményei mind valósultak, miután a jelen ünnepély ujonnan felépült alkotmányi épületünk zárkóvát rakta le; most mi is várhatjuk, hogy ezen dicső épület bennünket is befogadand védő falai közé, hogy nemzetünk bennünket részesíteni fog ama emberi jogok s azon emberi méltóság élvezetében, melyet önmaga annyira szeret; hogy nem fogja tőlünk megtagadni, mivel meg nem tagadhatja, a valódi szabadság s az örök igazság ama következtetését, melyeket a maga részére annyi hévvel s oly buzgalommal követelt s a történet Istenének segedelmével most tökéletesen el is nyert; szóval s várhatjuk, hogy a nemzet jogos ohajtásainak megkoronáztatásával a mi, nem kevésbé jogos ohajaink is meg fognak koronáztatni. — Mi mohón, nyugtalanul és türelem nélkül nem követelünk semmit sem! mi is engedünk alapigénk intésének **לא יייה אדם עטרה מעצמו בראשו** „soha se tegyen senki önmaga koronát fejére“; de reméljük, hogy alapigénk zárttétele rajtunk is be teljesülend **אבל אחרים ייחוו לו** „hogy majdan mások azt teendik“ és nekünk is nyujtandnak koronát az epedve várt — polgári koronát! Mert igaz, hogy **תהלת ממשכה מהלה לב** remény beteggé teszi a szívet“ — és mi már sokáig remélünk, sokáig várakozunk! — **ועין חיים תאוה באה** „míglen teljesült remény az élet fájához hasonló;“ s ezen életfa birtokába ha valaha, úgy most kell jutnunk. Ez, kedves hitsorsim! mai ünnepélyünk különös jelentősége, s ennek feleljen meg már a közel jövő. Ez legyen a te szent akaratod Urunk, Istenünk!“

A beszéd után a t. hitszónok szívének kifogyhatatlan melegével mondott imát a király, a haza és a nemzetért.

Ezuttal még megemlitjük, hogy minden jelentékenyebb pesti hirlap igen dicsérettel nyilatkozott ezen ünnepélyről, főképen pedig a tartott szónoklatról.

LEVELEK.

Szeged, 1867. június 18.

Már 19 év előtt reméltük, sőt meg voltunk róla győződve, hogy valóságos polgárai leendőnk a hazának. És lehetett-e azon nemzettől, mely zászlajára a haladást és a szabadságot írta mást várnunk? Akkor iszonyuan csalatkozunk.

A catastropha utolsó napján itt nálunk Szegeden a törvényhozás pótolni akarta azt, a mit 48-ban megtenni elmulasztott: kimondatott a zsidók egyenjogositása. Szomorú évek következtek: egész 1861-ig nem volt országgyűlés.

Ezen országgyűlés alatt sok követ, a részletes emancipatio eszméjével foglalkozott, de valóságosan ismét csak akkor ígérték meg jogainkat, midőn az országgyűlés fel lett oszlatva.

1866-ben hazánk nagy fia Deák Ferencz, kinek minden akarata teljesítve lön, a zsidók jogai mellett melegen felszólalt, de beszédének nem lehetett eredménye, mert a közbejött szerencsétlen háboru folytán az országgyűlés el lett napolva.

A honatyák ismét összejöttek és mi nem vártuk, hogy az egyenjogúság azonnal törvényesen ki legyen mondva; de midőn az országgyűlés a nemzetiségek iránti méltányosságból a kormányt felhatalmazta, hogy lényeges dolgokban a fenálló törvényeket mellőzhesse, mi is a hirlapokban felszólaltunk, hogy velünk is bánjanak hasonlóképen; de felszólalásunk illetékes helyen visszatetszett, sőt egyeseknél toladokásnak tartott. A „Magyar Izraelita“ —z— és —y— jegyű jeles munkatársai élesen keltek ki az eljárás ellen, de a zsidók biztatva lettek, és a zsidók ismét vártak, mert úgy mondták, hogy ez ügyben szükséges fentartani a törvények változatlan megtartásának elvét, mert a zsidókérdés nem elég népszerű az országban. Még mindig akadtak elegendő, kik ily megozóeseteknek nagyon hittek és várták fészülten azt a percet, a midőn a képviselőház azon helyzetben lesz, hogy egyenjogositásunkat életbe léptethesse.

Imo eljött a várva várt idő. Templomainkban ünnepélyes isteni tiszteleteket rendeznek; hitsorsosaink kettős örömet éreznek, mert magyarok és zsidók; első napokban el is felejtjük követelésünket, mert az örömtássa tön bennünket: de a hírek csakhamar kijózanítanak bennünket és eszünkbe jut minden, a mi 19 hosszú év óta történt, midőn arról értesülünk, hogy honatyáink ismét haza mennek, anélkül, hogy megfizették a mivel nekünk már oly régen tartoznak. Ily viszonyok között már nem csak szerencsétlenség, hanem valóságos áldozat Magyarhonban zsidónak lakni. Jól tudjuk, hogy fognak majd ismét kifogásokat találni, de az ellenvetések nem fogják benyomásainkat megváltoztatni, mert már most erősen vagyunk meggyőződve, hogy a kormány és így az országgyűlés majoritása is csak szándékosan halogatták az ismételt ígéreteknek teljesítését. — t.

Veszprém, június 13-án.

Községünkben is megtartották f. h. 8-dikán a koronázási ünnepélyt. Képviselve volt ez alkalommal a megyei és a városi hatóság. Igen tisztelt rabbink, Hochmuth Abraham, kinek neve a lapok olvasói előtt nem lehet ismeretlen, jeles magyar beszédet tartott, mely benyomást tön a nagyszámu hallgatóságra. Nem bocsátkozom ez ünnepély részletesebb leírásába, mert jól tudom, hogy Magyarország minden községe megtartotta a koronázási ünnepélyt. r. l.

N.-Károly 1867, Junius hóban.

Hosszasb vitatkozások és az előbbi előjáróság visszalépése után, megindult az új templom építése, melynek majdani belső berendezése felett azonban a vélemények még most is elágazók, mind a mellett előre látható, hogy a többség akaratának meghajoland talán az újabb reformoknak bódoló kisebbség, a miért szakadás beálltától nem tarthatunk. És különben is ha valaha, úgy most van legnagyobb szükség a községünknek egyesítési erővel és összetett vállal hozzálatni a templomépítés befejezésének nagy munkájához. Az alapkövetételére gróf Károlyi György ónméltósága kéretett fel küldöttség útján, ki azt el is fogadni kegyeskedett. Az ünnepélyről annak idején értesítem majd t. szerkesztő urat.

Megemlitendőnek vélem, hogy az elmúlt hetekben végbe ment városi tisztújítás alkalmával, városi physikussá közfalkiáltással általános tisztelt Adler A. orvostr. úr választott meg, ki e bizalmat teljes mértékben megérdemli.

Hitközségünk a már régebben engedélyezett negyedik osztályú tanítói állomást is betölteni szándékoznak.

Nem kételkedünk, hogy alkalmas egyéniséggel fogja betölteni a fontos állomást, habár mi ezt nem csekély feladatnak tartjuk, mert az izr. tanítói képezde oly haszonvelhetlen, hogy az abból kikerülő vagy ki is került tanítókat csak nagy ritkán lehet alkalmazni, minthogy az illetők sem magyarul sem héberül nem tudnak.

Nagy-Körös, Junius 17-én 1867.

Mióta az egyházi élet szabadabb mozoghatása oly bő mértékben terjeszté ki kegyességét az elemi tanügyre; mióta az iskolai helyi felügyelőségének engedett szabadabb mozoghatása

elhárított sok oly nehézséget, mely az iskola beléletére nyomasztólag hatott; azóta a tanítói működésnek is nagyobb a sikere.

A nagy körösi izr. templomnak van jelenleg egy középonti népiskolája 4 osztálylally és 2 tanítóval; de mivel a növények lézama nem, hogy apadna, hanem inkább naponkint tetemesen növekedik: egy 3-dik tanítónak leendő alkalmaztatása legérezhetőbb szükségünk közé tartozik; de — fájdalom — ennek foganatosítását saját anyagi erőnkéből nem eszközölhetjük.

A helyi felügyelőség, kölcsönösen annak tiszteletre méltó előjárói ügyes tapintattal s legtisztább akarattal tett és tesz meg mindent az iskola szellemi előmenetelének gyarapításáért, hogy feladata megoldásához minél gyorsabban eljusson. Cél-szerű népiskolai rendtartást alapított meg, s atyailag gondoskodott az érezhető szükségekhez képest, a legsürgetőbb taneszközök előállításáról; de az iskolai felügyelőségen ezen jó indulatból származott intézkedése többek által némi hidegséggel fogadtatott.

A tanítók szilárd akarattal és kitartással igyekeznek feladatuknak megfelelni. — Az iskolai átalakulás ama közelebbi korszakban, midőn az iskolai felügyelőség kimondatta, hogy az egyes tantárgy tanításában a magyar nyelv használtassék, — tagadni nem lehet, — némi nehézségekkel kellett megküzdeni; de a tanítók buzgalma nem csak szoracsenesen legyőzte a sok nehézséget, hanem az iskolák beléletében csak hamar érezhető szembetűnő előhaladás is mutatkozott.

Ez alkalommal még megemlítjük, hogy bennünket sem lepott meg kellemesen ama tény, hogy a pesti izr. hitközség t. előjárósága csak a megye legnagyobb községének küldötte meg a cultusminister urhoz benyújtott emlékiratot, mert ezen eljárás által bennünket is elnémitottak. Még 48 előtt ugyan divatos volt így; de a haladás e téren sem ártott volna. És végre a dolog természete kívánta volna, hogy az érintett előjáróság minden ismert községnek küldje meg a nyilatkozatot mert ha a pesti község csak is saját nevében volt bátor az emlékiratban szólni, ugy a megye legnagyobb községe sem nyilatkozhatik a megyében levő kisebb községek nevében: pedig a kisebb községek is óhajtanak nyilatkozni, mert vota non numerantur sed ponderantur. S—r. M—r.

Vegyes hírek.

Ullmann Károly hitrokonunk, az itteni kereskedelmi kar egyik kitűnő tagja a Ferencz Józsefrend lovagkeresztjével díszített fel. Belső meglegedéssel vettük s közöljük e hírt, mert ezzel a királyi kegy oly férfút ért hitrokonaink közül, kit fővárosunk értelmisége és fővárosi kereskedelmünk kara vallás-és rangkülömbőség nélkül ritkabecsületességü- és jellemesnek; és nagy érdemei daczára különös szerénységünök tanult tisztelni. Nagymérvű elfoglaltsága daczára csaknem összes helybeli kereskedelmi, pénz és humanitás-intézeteknél — melyeknél igazgatói, censori vagy más magasabb minőségben működik — soha sem feledte el hitrokonainak érdekeit is igen melegen pártolni, mit több alkalommal tényleg be is bizonyított.

— Ugyancsak Ullmann Károly a honvédségélyző egyletnek 500 ftot ajándékozott.

— Ó Felsőgeik a király és a királyné dicsőséges megkoronázata alkalmából az aradi izr. jótékony egylet Arad városa szegényei között valláskülömbőség nélkül 100 forintot osztott ki, még pedig 50 forintot zsidók és 50 ft. keresztény szegények között. A zsidók között maga az egylet osztotta ki, a keresztények között pedig a polgármester.

— Ó Felsőgeik dicsőséges megkoronázata alkalmával a „Concordia“ czimű jótékonyági és betegsegélyző egylet szükkölködő tagjai között 200 forintot osztott ki.

— A leányküldöttségben, mely Ó Felsőgeiknek a koronázási ünnepély alkalmával a gyümölcsöket átadta, a pesti izr. hitközség leánytanodájának 4 tanítványa is vett részt. Még megemlítendő, hogy a hitközség ez alkalommal két szegény leányt új ruhával ajándékozott meg.

— A Felsőges királyi pár utolsó adománya a honvédek segélyzésére nem egy nyomortolt kebelnek hozott onyhülést. Nagy része szabadságharcosainknak éltét hagyta a hazáért a csatamezőkön. Ezeknek nyugosznak porai, és emlékköket áldva hirdeti fennen az emlékezet. De az élő, hátramaradt tehetlenek, bémultak, az árvák és elaggott özvegyek két évtizeden át nem térhettek nyugalomra az élet nyomora miatt; és nevék nem lehetett áldva — csak titkon a keblekben.

Ama magaslelkü királyi, de még inkább valóban emberi tett ezeknek is megszerzi a nyugalmat a küzdelem elől az in-séggel, és nevéknek az áldást. És a felséges adományozók alig fogadtak még forróbb és mélyebben érzett köszönetet, mint mit az országgyűlési küldöttség mondott ez alkalommal. Mi zsidók itt képviselve nem lehetünk. Azért csak csatlakozhatunk azon meleg hálakifejezésekhez szívünk mélyéből, hisz e tett bennünket is nagyon érdekel; hisz nekünk is vannak számos halottaink, kik hőiesen keresztény testvéreikkel hullottak el a hazáért a 48-iki harcokban; hisz nekünk is vannak honvéd árváink és özvegyeink, kik apjaik és férjeik után csak nyomort, de egy sirjából feltámasztott becsült nevet örököltek. Ezek nevében is legyen áldva a magas lelkü királyi pár!

— Az esztergomi izr. hitközség előjárósága tiszteltet a hercege primásnál. Az érsek igen nyájasan fogadta a küldöttséget és megígérte, hogy az esztergomi zsidók iránt ugyanazon rokonszenvet fogja tanusítani, minőt mint győri püspök a győri zsidók iránt tanusított.

— Elöttünk fekszik azon magyar beszéd, melyet Hochmuth Abraham rabbi a veszprémi templomban a koronázási ünnepély alkalmával tartott. Sajnáljuk, hogy tér szűke miatt nem közölhetjük ezen egy önteti, velős beszédet! Szerencsésen látjuk benne egybeolvastva az egyházi és politikai modort a mint azt ez alkalom igényelte, s a hit- és világi szónoklat eme sikerült terménye élénken emlékeztetett bennünket Jellinek hasonszelleme szónoklataira. Szónok a királyi lantos diadalittas versét; miszerint: „a jkó, melyet lenéztek az építők, szegletkövé lön“ honunkra alkalmazván, azt mondja: „Vagy nem volt e hazánk azon kő, melyet a birodalom, különféle építőmesterei elvetettek, azt vélvén s szerteszt hirdetvén hogy a birodalmat hazánk kirekesztésével lehet biztos házzá föl-építeni? S nem lett e hazánk, ezen okoskodó építőmesterek daczára, szegletkövé a monarchiának, támpontja az alkotmányosság-nak Ausztria összes népeinek számára is? „Szónok bőven fejtven ki az ünnepély nagyszerű jelentőségét, 3 szakaszban tárgyalja azon alapeszmét, hogy a király törvényszeretetén alapszik I. A király hatalma. 2. A nép erénye s jólété. 3. Az ország biztossága küellenségek irányában. Szónok sikerült párhuzamban eseteli a törvény hatalmát a természetben, az erkölcsi világban és az államban, s ezen párhuzam mindhárom szakaszban ügyesen van kiemelve. Az egész beszéd szép néhol diszes magyarságban foly, az eszmék az alkotmányosság és szabadság szellemétől áthatvák, melynek netalán kicsapongó vágyai a törvényességben találják cél-szerű korlátukat. Végre emelkedett szárnyalatu ima fejezi be az érett gondolatokban dús beszédet.

— Mult számunkban megígértük, hogy az „1848“-nak hozzánk intézett kérdésére lapunk jelen számában válaszolni fogunk, és mi sietünk szavunkat beváltani. Az előjáróság tudván, hogy dr. Meisel főrabbi pünkösöd első napján szónokoland, el nem mulasztotta őt arra figyelmeztetni, hogy pünkösöd második napján csak röviden, a szokásos szertartás szerint, emlékezzék meg a holtakról, nehogy a magyar hitszónok funkcióban akadályoztatva legyen. A főrabbi azonban, ki ez alkalommal nagyon is hosszú beszédet tartott, az előjáróság figyelmeztetését tekintetbe nem vette! Igaz tehát az, a mit az „1848“ mond, hogy a magyar beszéd akkor tartatott, a midőn a hallgatóság egy része már a templomból távozott, de nem kevésbé igaz volt már mult számunkban minden előleges informatio nélkül tett megjegyzésünk, hogy községünk derék előjárósága bizonyára nem okolható.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

N. Körösre. Intézkedünk.
Prágába. Fogadja köszönetünket.
B. urnak Szabadkára. Legközelebb.
S. urnak Szabadkára. Legközelebb.
S. urnak Ó-Becse. Jövő számunkban.
R—g. urnak Pesten. Kiszorult.
N.—Kanizsára. Megkaptuk.
W. urnak Pesten. Alaposabban kívánnók.
Szegedre. Köszönetünket.
Pápára. Artani fogna önek.
Becserekre. Várjuk.
Ó-Budára. Levelet irattunk.
Tabra. Elküldöttük.
Bécsbe. Elkészt.
Sopronba. Nem közöljük.